

Preek over Jeremia 31:15-17

- Schildwolde, 24 november 2019
- Kees van Dusseldorp
- Eeuwigheidszondag

thema: Het verdriet is gezien door de Eeuwige.

welkom: toelichting schikking; aansteken kaarsen

Ps.121:1 (votum)

groet

Ps.121:4 (amen)

wetslezing

NGK 168 Vader, vol van vrees en schaamte

gebed

~~luisterlied: Mijn God, waarom? (Psalm Project)~~

lezen: Jeremia 31:10-22

NLB 575:1,3,4,6 Jezus, leven van ons leven

preek

Ps.30:6,7

gedenken

stilte

~~luisterlied: Nader mijn God bij U (JdH 456:1,3,4)~~

gebed

Opw.770 Ik zal er zijn

collecte

Ps.138:1,4 [Wiekslag]

zegen

~~na afloop lied 'De Heilige Stad'~~

koffie

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

**** tranen en troost – een lastige combinatie**

Tranen en troost vormen een lastige combinatie.
Misschien heb je het wel eens gemerkt.
Dat je probeert te troosten, maar je wordt weggeduwd.
Of dat je in je verdriet een kaartje met een mooie tekst krijgt.
Maar je hebt de kracht niet om erover na te denken.
Of je kunt het positieve woord niet verdragen.
Want je ervaring is zo anders. Je ziet het niet. Je wilt het misschien niet eens.

Tranen en troost. Het werd heel persoonlijk in het preekvoorbereidingsgesprek.
Een mooie ontmoeting. Over ziekte en verlies. Over de ruimte voor verdriet. En over de ervaring van Gods afwezigheid.
En tegelijk over Gods blijvende aanwezigheid.
Over de troost van het zwijgen. Over de waarde van mensen die voor je bidden.
Over de grenzen van menselijke woorden. Over geloof en hoop.

Tranen en troost. Een spannende combinatie.
Kunnen ze samen bestaan?
Bij diep verdriet moet troost soms even wachten.
En wie zich getroost voelt, merkt dat de tranen opdrogen.
We willen erbij weg, bij die tranen. We willen het verdriet van de ander oplossen.
En liever zelf ook niet teveel geconfronteerd worden met de pijn.
En tegelijk zoeken we er ruimte voor.
Dat klagen en treuren waar Jeremia van spreekt. Soms is er zoveel reden voor!
Springen de tranen je in de ogen bij de herinnering, bij de gedachte, bij het gemis.
Maar waarom zegt hij dan: 'Huil niet langer. Droog je tranen'.
Mag het er toch niet zijn? Moeten we direct naar de troost?

Vandaag roepen we op. De tranen en de troost. Dat vind ik spannend.
Het is eeuwigheidszondag. Dat gaat over God.
En we gedenken de gemeenteleden die zijn overleden. Dat gaat over mensen.
We raken de pijn aan. En brengen het bij God.
We brengen tranen en troost bij elkaar.
Kan dat? Wat gebeurt er dan? Hoe blijft er ruimte voor verdriet, zonder dat de troost verdwijnt? Hoe komt er ruimte voor de troost, zonder dat het verdriet wordt weggeschoven?
De profeet Jeremia heeft zoveel tranen gezien. En bleef zelf ook maar huilen.
En tegelijk spreekt hij over dansen en lachen, over liefde en blijdschap.
Hoop én verdriet ineen. Wat is daarvan het geheim?
Tranen en troost, het is een spannende combinatie.

**** ontroostbaarheid bestaat**

Ontroostbaar, zo noemen we iemand die door het verdriet compleet overspoeld wordt.
Door een onbeschrijflijk verlies, een diepe rouw.
Wat zou een mens zeggen?

Ontroostbaarheid bestaat.

In de Bijbel is Rachel daarvan de verpersoonlijking.

Haar beeld wordt door Jeremia opgeroepen.

Rachel, de ontroostbare, die vol smart huilt om haar kinderen, die van haar afgenomen zijn. Ze wil niet worden getroost, zegt Jeremia.

Is er een snijdender beeld denkbaar dan dat van een moeder, van wie de kinderen voor haar ogen worden vermoord?

Zullen we dat beeld eens wat beter bekijken? Van Rachel, de ontroostbare? Als moeder van alle ontroostbaren?

Drie keer komt zij in de Bijbel voor.

Eerst als de geliefde vrouw van aartsvader Jakob. Voor wie hij twee keer zeven jaar heeft gewerkt bij zijn oom Laban. Die het zo moeilijk had met haar kinderloosheid. Zeker toen de tweede vrouw en de bijvrouwen van Jakob hem zonen en dochters gaven. Maar zij niet. Tot zij uiteindelijk ook een zoon kreeg, noemde zij hem Jozef: 'Ik hoop dat de Heer mij er nog een zoon bij geeft.' Na lange tijd raakte zij opnieuw zwanger. Dat ging niet goed. Ze beviel aan de kant van de weg. Onder heftige pijn en bloedverlies. Ze verloor daarbij zelf het leven. 'Ben-oni' fluisterde ze nog, toen de vroedvrouw zei dat haar kindje een zoon was en het zou redden. 'Zoon van mijn verdriet' betekent dat. Jakob veranderde die naam in Benjamin, 'zoon van mijn geluk'. Maar Rachel heeft het niet meer mee-gemaakt. Het opgroeien van haar kinderen en kleinkinderen. De thuiskomst in het beloofde land. Haar laatste woord was een snik. Zo werd zij de verpersoonlijking voor ieder die ontroostbaar is.

Nu komen we haar tegen bij Jeremia. Met verwijzing naar de ontroostbare Rachel tekent de profeet het verdriet en de smart in Rama. Daar is alle reden voor. Rama was de verzamelpaats voor de deportatie naar Babel. Vandaar gingen de joden op transport naar Babel. Het was het Westerbork van toen. Onbeschrijflijke ellende, rauw verdriet, bitter geschreeuw. Van mensen die gescheiden werden. Die hun vaderland nooit meer zouden terugzien. Die van hun kinderen werden losgescheurd. Die een dodelijke toekomst tegemoet gingen. 'Rachel weent', zegt Jeremia. De aartsmoeder van Israël. Haar beide zonen zijn er niet meer. De mensen uit het noordelijke rijk waren al afgevoerd. Ook de mensen uit het zuidelijke rijk gingen op transport. Het was einde verhaal. De vernietiging van het volk Israël leek gerealiseerd. Wie zou niet huilen? 'Al de tranen en de bitterheid in Rama..., Rachel huilt,' zegt de profeet. Geen toekomst, geen blijdschap, geen troost.

De derde keer wordt Rachel genoemd door de evangelist Matteüs. Als hij verteld heeft van het afgrijselijke drama in Bethlehem. Toen na de geboorte van Jezus alle jongetjes onder de twee jaar door de soldaten van koning Herodes werden gedood. Een trauma voor al die gezinnen. Voor de hele stad. Overal klonk geschreeuw. De kindermoord in Bethlehem. Wie zou hier iets zeggen? Dan grijpt de verteller opnieuw naar het beeld van Rachel, de ontroostbare. Dat is het verdriet dat hier aan de orde is!

Men heeft het ontroostbare verdriet van Rachel vaak negatief uitgelegd. Men maakte van Rachel een ongelovige troostweigeraar en veroordeelde haar daarom. Een kind van God kan toch nooit ontroostbaar zijn? Zijn dat geen egoïstische tranen? Je moet je niet opsluiten in je eigen verdriet! Blijf niet zielig doen! Kom op, droog je tranen, ga aan het werk en let op de zonnestraaltjes!

Ik vind dat niet terecht. In de Bijbel klinkt geen veroordeling voor Rachel. Wel de constatering dat zij zich niet wil laten troosten. Dat is een realiteit die voorkomt. Als je zo getroffen worden door het leed. Dat er geen woorden voor zijn. Als het hart eruit gerukt is en je blijft huilen, ook als de tranen op zijn.

Gezegend ben je, als het dal voor jou zo diep niet is. Gelukkig ben je als het verdriet je zó totaal niet overspoelt. Dankbaar mag je zijn als je zulk leed niet te dragen hebt.

Maar als dat wel gebeurt, dan is er Rachel, de ontroostbare, de aartsmoeder van Israël. God weet dat ontroostbaarheid bestaat. Het komt in zijn Woord voor. Wie zulke verdriet overvalt, moet niet veroordeeld worden. Moet niet buitengesloten worden. Moet niet voor egoïstisch uitgemaakt worden. Maar die moet ook niet aan zichzelf overgelaten worden. Die heeft een ander heel hard nodig.

** een ander ziet meer

Ontroostbaarheid bestaat. Soms voor een moment. Soms voor langere tijd. Het kan een plek in je leven zijn, die nooit meer verdwijnt. De plek der smarten. De Rachelsplek. Wat jij op zo'n moment niet ziet, dat ziet een ander wel. Wat jij op dat moment niet meer weet, dat weet een ander nog wel. Waar jij door je tranen niets meer ontwaart, daar houdt een ander het overzicht. Waar jij in beslag genomen wordt door het verlies, daar houdt een ander de belofte vast. Ook daarom hebben mensen elkaar nodig. Als woorden niet meer overkomen, dan spreekt het zwijgen. Dan is er de nabijheid. Dan is er de praktische hulp.

Overal waar Rachel de ontroostbare in de Bijbel voorkomt, is er ook een ander. Die verder kijkt. Die omhoog kijkt.

Bij de historische Rachel is het Jakob, haar man.
Kapot door het onverwachtse verlies van zijn geliefde vrouw.
Maar hij ziet meer. Hij ziet ook zijn zoontje.
Hij geeft hem een andere naam dan Rachel had bedacht.
'Benjamin, zoon van mijn geluk.'
Jakob ziet nog meer. Want Jakob kan de grote lijn zien. Hij ziet de grenssteen van het beloofde land inzicht. Hij ziet zijn twaalfstal compleet. Hij weet: God gaat door.
Het verdriet is niet tevergeefs.

Bij alle geschreeuw in Rama is het de profeet Jeremia.
Hij spreekt het volk toe.
'Rachel, je kinderen zijn er niet meer.
Bitter is je klacht. Ontroostbaar je verdriet.
Maar eens keren ze terug.
Het is niet 'einde verhaal'.
Want de liefde van God is sterker dan de dood.
De trouw van God is duurzamer dan de ballingschap.
Door het verdriet heen, werkt God aan iets nieuws. Iets beters. Met jullie kinderen.
Jullie zorg en liefde voor hen wordt beloond.
Er is hoop voor de toekomst.

Bij alle tranen in Bethlehem is het Jezus zelf.
Zo ziet de verteller het. De huilende moeders en machteloze vaders zien het niet.
Maar de verteller wel.
Hoe het beeld van de ontroostbare Rachel komt hier tot vervulling komt.
De kindermoord is een laatste brute poging om de Messias tegen te houden.
Om de toekomst in het slot te gooien.
Maar het lukt niet. Want Jezus is gekomen.
Het werk van God gaat door!
De Messias komt, die eens alle tranen zal afwissen.

Steeds als Rachel in tranen uitbarst, is er een ander.
Die het verdriet ziet. En die tegelijk ziet hoe Gods om de hoek verder gaat.
Die het huilen hoort. En tegelijk oor houdt voor de belofte die uitgesproken is.

Mensen hebben mensen nodig.
Wie op de Rachelsplek is, moet niet alleen gelaten worden. Veroordeeld, uitgelachen,
weggestoten. Je hebt een ander nodig. Die verder kijkt. Die omhoog kijkt. Die Gods be-
lofte bij zich draagt.

** echte troost komt van God

Ontroostbaarheid bestaat.
Mensen zijn vaak armzalige troosters.
Echt troost komt van God.
Die het door mensen aan jou laat merken.
In de woorden die ze hebben doorgegeven.
In hun aanwezigheid om je heen.
In de ondersteuning die ze je bieden.

Troost komt van God. Jeremia moet het voortdurend zeggen.
Luister naar de woorden van de Heer:
De Heer verlost zijn volk. Hij bevrijdt hen van de vijand!
De Heer verandert hun rouw in vreugde, hun verdriet in blijdschap.
De Heer brengt je kinderen terug!
Hij gaat zijn beloften waarmaken.
Dat is de grote lijn.

Daar is wel wat voor nodig. Geloof en bekering.
Jeremia tekent op fijnzinnige manier hoe Efraïm tot inkeer komt.
Hoe de kinderen van Rachel zich laten ontdekken aan hun zonden.
Hoe ze vol berouw zich tot God richten.
Die ze zo lang niet hebben gezocht.
Met wie ze zo lang geen rekening hebben gehouden.
Zo vaak hebben ze gezegd: 'God? Wie is dat? Ik merk niets van Hem! Hij doet toch niks.
Al die achterlijke regels van Hem! Ik maak mijn eigen geluk. Ik kies voor mezelf.'
Langzaam maar zeker vertrappen ze Gods wetten.
Steeds meer buiten ze de mensen uit die zwakker waren dan zichzelf.

Want een samenleving zonder God wordt een harde, egoïstische, onrechtvaardige samenleving. Als de Heer het niet tegenhoudt. Een mens zonder God wordt een bitter en liefdeloos mens. Als de Heer het niet verhoedt.

In de ballingschap komen ze tot inkeer, kondigt Jeremia aan. Dan zal God ze terugbrengen. En een nieuw begin maken. Met een nieuw verbond. Een verbond van geloof en Geest. 'Ik zal hun hart veranderen, zodat onze vriendschap eeuwig is.'

Er is hoop voor de toekomst. Want Gods liefde is sterker. Hij laat hen niet los. Prachtige woorden geeft Jeremia aan die wonderlijke liefde van de Eeuwige. 'Is Efraïm niet mijn geliefde zoon? Is hij niet mijn oogappel? Steeds raak Ik diep bewogen als ik hem zie! Ik móet mij over hem ontfermen.'

Het is heel bijzonder wat Jeremia mag zeggen over de gevoelens van God. Het is die wonderlijke liefde van de Eeuwige, waardoor Hij in actie komt.

Het verdriet van Rachel is gezien door de Eeuwige.
De ontroostbare is niet buiten beeld.
De tranen zijn opgevangen.
Echte troost komt van God. Die het door mensen bemiddelt. In woorden of in daden.
Er is hoop voor de toekomst!

** je hebt de Heer nodig

Mag een mens verdrietig zijn? Mag een mens ontroostbaar zijn?
Wat een vreemde vraag! Soms heeft een mens verdriet. Soms is een mens ontroostbaar. Soms komen woorden niet binnen. Laat haar niet alleen! Blijf hem opzoeken!

Het verdriet is gezien door de Eeuwige.
Het wekt zijn liefde op. Zoals onrecht zijn boosheid oproept.
Daarom kan Jeremia zeggen: geloof wat ik in Gods naam te zeggen heb!
Je verdriet is niet te vergeefs, je zorg wordt beloond. Er komt een andere tijd.
Huil niet langer, droog je tranen, God gaat door. Hij laat niet los!

Is dat gemakkelijk gezegd? Vind je het mooie woorden, grote verhalen? Niet als je beseft dat Matteüs zegt dat dit woord vervuld werd met de komst van Jezus Christus. In het verdriet van de vaders en moeders van Bethlehem werd Jezus geboren. En moesten zijn ouders met hem vluchten. Zo dichtbij komt Jezus in het menselijk leven. Onzichtbaar aanwezig deelt Hij ons bestaan.

Het grote plan van Gods redding, wordt door Jezus heel dichtbij gebracht. Intiem en intens nabij. Hij kroop in onze huid, hilde onze tranen, vocht onze strijd, stierf onze dood en redde ons leven. Zo ontstaat echte troost. Het grote woord werd een klein mens. Het woord is mens geworden.

Paulus in 1 Thes 5 (Bijbel): Laten wij treuren. Maar niet als mensen zonder hoop. Wij geloven toch dat Jezus is gestorven en is opgestaan. Laten we dan ook geloven dat God door Jezus de doden naar zich toe zal leiden, samen met Jezus zelf. Als de bazuin klinkt, zal de Heer zelf uit de hemel neerdalen.

Dan zullen allen die Christus toebehoren de Heer tegemoet gaan.
Of ze nu al gestorven zijn of nog in leven.
Altijd zullen we bij Hem zijn.
Hij en Hij alleen zal dan de tranen afwissen.
Troost elkaar met deze woorden.

Amen